੩੮. ਸੰਮਨ ਮੂਸਨ

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ । ਕਈਆਂ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਬਦਲੇ ਹਰ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰੀ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਵੇਚ ਦਿਤੀ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਪੀਪੇ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਰਾਤ ਬਾਣੀਏ ਕੋਲ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਸੀ। ਭਗਤੀ ਦੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਗ੍ਰੰਥ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਮਨ ਮੂਸਨ ਪਿਉ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਸੰਮਨ 'ਬਾਪ' ਮੂਸਨ 'ਪੁੱਤਰ' । ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰ ਕੇ ਘਰ ਦਾ ਝਟ ਲੰਘਾਉਂਦੇ ਸਨ । ਦੋਵੇਂ ਪਿਉ ਪੁਤ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿੱਖ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਿਤੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਏ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂਦੇ । ਇਕ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ । ਸੰਗਤਾਂ ਹੁੰਮ ਹੁੰਮਾ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ । ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬਹੁਤਾ ਧਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵਰਜ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਵਾਉਂਦੇ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਸੰਮਨ ਤੇ ਮੂਸਨ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਚਾਅ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਨ । ਪਰ ਕੋਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਹ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਰੋਜ਼ ਖ਼ਰਚ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਦੋਵੇਂ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸੋਚਦੇ ਰਹੇ। ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਸੋਚਣ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਢੰਗ ਸੁਝਿਆ, ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਆਂਢ ਹਲਵਾਈ ਜਗਤ ਰਾਮ ਸੀ। ਜਗਤ ਰਾਮ ਹਲਵਾਈ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗੇ—'ਭਾਈ ਜੀ ! ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਪੰਜਾਹ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪੱਕਾ ਭੋਜਨ ਮਠਿਆਈ ਪੂੜੀਆਂ ਆਦਿਕ ਬਣਾ ਦਿਓ ਤੇ ਜੋ ਖ਼ਰਚਾ ਆਵੇ ਉਹ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਮਾ ਕੇ ਵਿਆਜ ਸਮੇਤ ਦੇ

ਦੇਵਾਂਗੇ । ਅਸਾਡੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ ਇਹ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਮਦਦ ਕਰੋ।'

ਪਿਉ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਸੁਣ ਕੇ ਹਲਵਾਈ ਜਗਤ ਰਾਮ ਨੇ ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਦੀ ਹਾਂ ਉਤੇ ਸੰਮਨ ਤੇ ਮੂਸਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪੁਜੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਾਸਤੇ ਆਖ ਦਿਤਾ । ਦਿਨ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ । ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਦਾਤੇ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ—'ਜਾਹ ਸਿੱਖਾ! ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ।' ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਪਿਉ ਪੁੱਤਰ ਖ਼ੁਸ਼ੀ-ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਘਰ ਆ ਗਏ। ਜਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਸਾਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣ ਲਗੇ ।

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਿੰਦਕਾਂ ਤੇ ਮਨਮਤੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਬਲ ਵਾਲੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਗਤ ਰਾਮ ਤੇ ਸੰਮਨ ਮੂਸਨ ਦਾ ਗੁਆਂਢੀ ਇਕ ਸੇਠ ਸੀ ਜੋ ਮਨ ਦਾ ਭੈੜਾ ਤੇ ਕੰਜੂਸ ਸੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਗ਼ਰੀਬ ਸੰਮਨ ਮੂਸਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਈਰਖਾ ਕੀਤੀ । ਇਕ ਇਹ ਵੀ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਗ਼ਰੀਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਮੇਰੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਗੇ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਜਗਤ ਰਾਮ ਕੋਲ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗਾ—'ਜਗਤੇ! ਇਹ ਕੀ ਲੋਹੜਾ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ । ਸੰਮਨ ਮੂਸਨ ਕਈਆਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਭੁਖੇ ਤੇ ਨੰਗੇ ਹਨ । ਦਿਨੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭੁਖੇ ਹੀ ਲੇਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਗਾਲਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸੌ ਸਵਾ ਸੌ ਦੀ ਰਕਮ ਕਿਵੇਂ ਵਸੂਲ ਕਰ ਲਵੇਂਗਾ । ਕੁਝ ਸੋਚ ਤੇ ਅਕਲ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ । ਮਠਿਆਈ ਕੱਢਣੀ ਬੰਦ ਕਰ । ਮੂਰਖ ਪੁਣਾ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ । ਪੰਜ ਸੱਤ ਛਿਲੜ ਬਿਆਜ ਦੇ ਲਾਲਚ ਬਦਲੇ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ਸਾਫ਼ ਜੁਆਬ ਦੇ ਦੇਹ।'

ਜਗਤ ਰਾਮ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ । ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਮਨ ਨਾਲ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸੰਮਨ ਮੂਸਨ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ । ਮਠਿਆਈ ਕੱਢਣੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ । ਸੰਮਨ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਤ ਰਾਮ ਨੇ ਆਖ ਦਿਤਾ—'ਭਾਈ ਮੈਥੋਂ ਇਹ ਖ਼ਰਚ ਦੀ ਭਾਰੀ ਪੰਡ ਨਹੀਂ ਚੁਕੀ ਜਾਂਦੀ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਵੋ ਜਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਨਕਦ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿਓ।

ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਜੇ ।' ਸੰਮਨ ਘਰ ਗਿਆ। ਮੂਸਨ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿਤੀ। ਦੋਵੇਂ ਪਿਉ ਪੁੱਤਰ ਘਬਰਾ ਗਏ, ਉਹ ਸੋਚਣ ਲਗੇ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਝੂਠੇ ਹੋਣ ਨਾਲੋਂ ਮਰਨਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਵਾਂਗੇ । ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਸੰਗਤ ਭੁਖੀ ਰਹੇਗੀ । ਜਗਤ ਰਾਮ ਨੇ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ । ਅੱਛਾ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੰਗ । ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਪੱਤ ਰਖਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਆਪ ਕਰੇਗਾ ।'

ਮੂਸਨ ਨੇ ਸੰਮਨ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—'ਪਿਤਾ ਜੀ! ਆਪਣਾ ਗੁਆਂਢੀ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾ ਕੇ ਰੁਪਏ ਕੱਢ ਲਈਏ । ਇਹ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਚੋਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਾਂ ਲਾਲਚ ਬਦਲੇ ਤਾਂ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਛਕਾ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਸੰਮਨ ਦੀ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗਣਾ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾਉਣਾ ਸੀ ।

ਰਾਤ ਹੋ ਗਈ ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸੌਂ ਗਿਆ, ਪਰ ਸੰਮਨ ਤੇ ਮੂਸਨ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ । ਉਹ ਚਿੰਤਾਵਾਨ ਸਨ । ਰਾਤ ਦੇ ਦਸ ਵਜੇ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਪਾੜ ਪਾਣ ਵਾਸਤੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲੇ, ਹਥਿਆਰ ਲਏ ਤੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੇ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ । ਕੋਠੇ ਦੀ ਛੱਤ ਪਾੜ ਸੁਟੀ । ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਮੁਘ ਕਰ ਕੇ ਮੂਸਨ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਗਿਆ । ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਕੱਢਿਆ । ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਸੰਮਨ ਨੂੰ ਉਪਰ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ । ਸੰਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਾਸਤੇ ਉਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ। ਹੋਰ ਰੁਪਿਆ ਨਾ ਚੁੱਕਿਆ ਤੇ ਉਸੇ ਮੁਘ ਰਾਹੀਂ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਨ ਲਗਾ । ਉਤਰ ਤਾਂ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮੁਘ ਰਾਹੀਂ ਚੜ੍ਹਨਾ ਔਖਾ ਸੀ । ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ । ਸਿਰ ਉਪਰ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਧੜ ਹੇਠਾਂ । ਸੰਮਨ ਉਪਰ ਖਿਚਦਾ ਪਰ ਥਲੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭਰਦਾ ਇਉਂ ਘੁਲਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ। ਕੁੱਕੜ ਨੇ ਬਾਂਗ ਦੇ ਦਿਤੀ । ਮੂਸਨ ਨੇ ਆਖਿਆ—'ਬਾਪੂ ਜੀ! ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਲਵੋ ਧੜ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਛਾਣੇਗਾ ਨਹੀਂ । ਜੇ ਫੜੇ ਗਏ ਤਾਂ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਚੰਗਾ ਬੋਲਣਗੇ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ

ਮਰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਹੋ ਇਛਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਯੋਗ ਹੈ ।'

ਸੰਮਨ ਨੇ ਇਹ ਸਲਾਹ ਸੁਣ ਤਾਂ ਲਈ ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕਲੌਤੇ ਬੇਟੇ ਦਾ ਸਿਰ ਕੌਣ ਕੱਟੇ । ਇਹ ਕਰਮ ਤਾਂ ਵਲੀ ਔਲੀਏ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸਧਾਰਨ ਆਦਮੀ ਦਾ ਕੀ ਹੈ ? ਪਰ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਤੇ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ! ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਾਜੀ ਲਾ ਦਿਤੀ। ਬਾਪ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਾਲ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਦਿਤਾ ਧੜ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਅਖੋਂ ਅਥਰੂ ਨਹੀਂ ਕੇਰੇ । ਘਰ ਗਿਆ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਵਲੇਟ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ । ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਧੋ ਕੇ ਤੜਕੇ ਹੀ ਜਗਤ ਰਾਮ ਹਲਵਾਈ ਵਲ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ—'ਮਠਿਆਈ ਕੱਢ ! ਛੇਤੀ ਕਰ ਸਵੇਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾਉਣਾ ਹੈ ।' ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਮਿਲ ਗਏ ਉਹ ਭਲਾ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰੇ । ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਆਦਮੀ ਲਾ ਕੇ ਰੋਟੀ ਵੇਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਸਵੇਰੇ ਉਠਿਆ । ਘਰ ਦਾ ਬੂਹਾ ਖੋਹਲਿਆ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਲੋਥ ਪਈ ਦੇਖ ਕੇ ਕੰਬ ਗਿਆ । ਉਸ ਨੂੰ ਚੋਰੀ ਤੇ ਕੋਠੇ ਦਾ ਪਾੜ ਤਾਂ ਭੁਲ ਗਿਆ ਪਰ ਫ਼ਿਕਰ ਪੈ ਗਿਆ ਲੋਥ ਦਾ । ਉਹ ਨੱਠਾ ਨੱਠਾ ਸੰਮਨ ਵਲ ਗਿਆ, ਉਸ ਅਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਤਰਲਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ—'ਭਾਈ ਸੰਮਨ ! ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਲੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੋਥ ਪਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁਟ ਆ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਸੀਂ ਨਾ, ਮੇਰੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ ਮੇਰੇ ਤੇ ਦਿਆ ਕਰ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗੇ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਮਨ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਮੂਸਨ ਦੀ ਲੋਥ ਚੁਕ ਕੇ ਘਰ ਲੈ ਆਇਆ । ਘਰ ਲਿਆ ਕੇ ਅਗਲੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਧੌਣ ਨਾਲ ਸਿਰ ਜੋੜਕੇ ਉਪਰ ਚਿੱਟੀ ਚਾਦਰ ਪਾ ਦਿੱਤੀ । ਆਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾਉਣ ਦਾ ਆਹਰ ਪਾਹਰ ਕਰਨ ਲੱਗਾ । ਸੰਗਤ ਆਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਸੰਗਤ

ਸੰਮਨ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹ ਪੁਜੀ। ਸਭ ਦੇ ਹੱਥ ਧੁਵਾਏ ਗਏ ਪੰਗਤਾਂ ਲਗ ਗਈਆਂ। ਸਿੱਖ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਪਰੋਸਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਚੋਜੀ ਤੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਮਿਹਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸੰਮਨ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—'ਮੂਸਨ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਦੋ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾਵੇ ਜਲ ਵਰਤਾਵੇ।'

'ਆਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕੀਏ! ਉਹ ਦੂਰ ਕੰਮ ਗਿਆ ਹੈ।' ਸੰਮਨ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ।

'ਸਿੱਖਾ! ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰ, ਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਛੇਤੀ ਕਰ।'

'ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਿਥੇ ਉਹ ਗਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਮੇਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਥੱਕ ਟੁਟਾ ਜੀਊੜਾ ਹਾਂ। ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਆ ਜਾਵੇ। ਮੇਰੇ ਦਾਤੇ! ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਸਾਈਂ! ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਘਟ ਘਟ ਦੇ ਜਾਨਣਹਾਰ ਜੀ! ਮੈਂ ਨਿਮਾਨੜਾ ਸਿੱਖ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਕੱਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਹੌਲਾ। ਇਕ ਇੱਛਾ ਸੀ ਉਹ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵੀ ਮੁਕ ਗਈ ਹੈ।'

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ। ਕਹੋ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ!' ਏਨਾ ਆਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮੂਸਨ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ—'ਮੂਸਨ! ਬਾਹਰ ਆ। ਸੰਗਤਾਂ ਘਰ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਤੂੰ ਚਿੱਟੀ ਚਾਦਰ ਤਾਣ ਕੇ ਸੌਂ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਆ ਸਿੱਖਾ! ਛੇਤੀ ਆ।'

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਬਚਨ ਦੇ ਦੋ ਮਿੰਟ ਪਿਛੋਂ 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ' ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੂਸਨ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਜਲ ਵਰਤਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਣ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਨ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ, ਉਸ ਦਾ ਸਿਦਕ, ਪਿਆਰ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ। ਸਾਰੇ ਸਿਖ 'ਧੰਨ ਸਿਖ ਸੰਮਨ ਮੂਸਨ!' ਆਖਣ ਲਗ ਪਏ। ਗ਼ੈਬੀ ਅਵਾਜ਼ਾ ਆਇਆ, 'ਆਪੁ ਗਵਾਈਐ ਤਾ ਸਹੁ ਪਾਈਐ॥' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ—

ਸੰਮਨ ਜਉ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਦਮ ਕਿਹੁ ਹੋਤੀ ਸਾਟ॥

ਰਾਵਨ ਹੁਤੇ ਸੁ ਰੰਕ ਨਹਿ ਜਿਨਿ ਸਿਰਿ ਦੀਨੇ ਕਾਟਿ ॥੧॥
(ਚਉਬੋਲੇ ਮਹਲਾ ੫)

ਗੁਰੂ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ, ਗੁਰੂ ਨਿੰਦਕ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਕੰਗਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸੰਮਨ ਮੂਸਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ, ਧਨ ਆਇਆ ਪਰ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਅੰਤ ਪਿਉ ਪੁੱਤ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਗਏ ਤੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ।

੩੯. ਰਾਜਾ ਹਰੀ ਚੰਦ (ਪਹਿਲਾ)

ਸੁਖੁ ਰਾਜੇ ਹਰੀ ਚੰਦ ਘਰਿ ਨਾਰਿ ਸੁ ਤਾਰਾ ਲੋਚਨ ਰਾਣੀ।
ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਗਾਵਦੇ ਰਾਤੀ ਜਾਇ ਸੁਣੈ ਗੁਰਬਾਣੀ।

ਇਕ ਰਾਜਾ ਹਰੀਚੰਦ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਜੋ ਪਟਰਾਣੀ (ਵੱਡੀ ਰਾਣੀ) ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਰਾ ਦੇਵੀ ਸੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਧਰਮਾਤਮਾ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਰਾਜ ਮਹੱਲ ਦੇ ਬਾਹਰ ਸਾਧੂ ਮੰਡਲੀ ਆਈ ਜੋ ਹਰਿ ਜਸ ਗਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰਿ ਜਸ ਸੁਨਣ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਮਾਮੂਲੀ ਲੀੜੇ ਪਹਿਨ ਕੇ ਪੈਰੀਂ ਖੜਾਵਾਂ (ਪਊਏ) ਪਾ ਕੇ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠਦੀ, ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਤੇ ਤੜਕੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ-ਮਹਿਲ 'ਚ ਆ ਕੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤਰੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਾ ਦਸਦੀ। ਉਸ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਇਦ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਵੇ।

ਪਿਛੈ ਰਾਜਾ ਜਾਗਿਆ ਅਧੀ ਰਾਤਿ ਨਿਖੰਡਿ ਵਿਹਾਣੀ।
ਰਾਣੀ ਦਿਸਿ ਨ ਆਵਈ ਮਨ ਵਿਚਿ ਵਰਤਿ ਗਈ ਹੈਰਾਣੀ।

ਇਕ ਰਾਤ ਰਾਜੇ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਸੀ, ਰਾਣੀ ਦਾ ਪਲੰਘ ਖ਼ਾਲੀ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਆਉਣ ਲਗੇ ਕਿ ਰਾਣੀ